

การเพิ่มทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้แนวทางการเขียนแบบเน้นกระบวนการ

THE DEVELOPMENT OF ESSAY WRITING SKILLS THROUGH A PROCESS-BASED WRITING APPROACH

พรพิมล เพ็งประภา

Phonpimon Phengprapha

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus

*Corresponding author, e-mail: Phengprapha.p@gmail.com



Received: 24 April 2025, Revised: 3 May 2025, Accepted: 15 May 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการของแนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ (Process-Based Writing Approach) 2) วิเคราะห์ขั้นตอนและเทคนิคการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความตามแนวทางดังกล่าว และ 3) นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้สำหรับผู้สอนภาษาไทยในการยกระดับความสามารถในการเขียนของผู้เรียน การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลจากผลงานของนักวิชาการด้านการสอนเขียนคนสำคัญ เช่น Donald Murray, Peter Elbow, Janet Emig และ Nancy Sommers รวมถึงงานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องในบริบทของประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการเป็นปรัชญาการสอนที่เปลี่ยนมุมมองจากการให้ความสำคัญกับ "ผลผลิต" (Product) ที่สมบูรณ์แบบในขั้นตอนสุดท้าย มาสู่การให้ความสำคัญกับ "กระบวนการ" (Process) ที่ผู้เขียนใช้ในการสร้างสรรค์งานเขียนขึ้นมา โดยประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมการเขียน (Pre-writing) 2) การลงมือเขียนร่าง (Drafting) 3) การปรับปรุงแก้ไข (Revising) 4) การตรวจทาน (Editing) และ 5) การนำเสนอหรือเผยแพร่ (Publishing) แนวทางนี้ช่วยลดความวิตกกังวลในการเขียนของผู้เรียน ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกันผ่านกิจกรรมการวิจารณ์งานของเพื่อน (Peer Review) และสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเขียน

ในระยะยาว บทบาทของผู้สอนจะเปลี่ยนจากการเป็นผู้พิพากษามาเป็นผู้ให้คำปรึกษาและผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

บทความนี้ได้เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ในระดับเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การออกแบบกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน ไปจนถึงแนวทางการประเมินผลที่สอดคล้องกับปรัชญาของแนวทางดังกล่าว ซึ่งเน้นการประเมินเพื่อพัฒนามากกว่าการตัดสินคุณค่าแต่เพียงอย่างเดียว อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและมีความหมายอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การสอนเขียน, การเขียนเรียงความ, แนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ, ทักษะการเขียน

Abstract

This academic article aims to 1) study the concepts, theories, and principles of the Process-Based Writing Approach, 2) analyze the instructional steps and techniques for developing essay writing skills using this approach, and 3) propose practical guidelines for Thai language teachers to enhance students' writing proficiency. This study is a documentary research, synthesizing information from the works of prominent writing scholars such as Donald Murray, Peter Elbow, Janet Emig, and Nancy Sommers, as well as related research and academic articles in the Thai context.

The findings indicate that the process-based writing approach is a pedagogical philosophy that shifts the focus from the final, polished "product" to the "process" that writers engage in to create a text. It consists of five key stages: 1) Pre-writing, 2) Drafting, 3) Revising, 4) Editing, and 5) Publishing. This approach helps reduce students' writing anxiety, promotes critical thinking, fosters collaboration through peer review activities, and cultivates a positive long-term attitude towards writing. The teacher's role transforms from that of a judge to a facilitator and coach.

This article presents concrete classroom application guidelines, from designing activities for each stage to assessment methods that align with the approach's philosophy, emphasizing assessment for development rather than solely for evaluation. This will be beneficial for teachers in



adapting and implementing strategies to develop students' essay writing skills in a more effective and meaningful way.

Keywords: Writing Instruction, Essay Writing, Process–Based Writing Approach, Writing Skills

บทนำ (Introduction)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทักษะการเขียนถือเป็นหนึ่งในทักษะการสื่อสารที่จำเป็นอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด และความรู้สึก แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญของการคิดเชิงวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินข้อมูล การเขียนเรียงความ ซึ่งเป็นรูปแบบการเขียนพื้นฐานที่ผู้เรียนทุกคนต้องฝึกฝน นับเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งต้องอาศัยทั้งความสามารถทางภาษา การจัดลำดับความคิด และการสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์การจัดการเรียนการสอนเขียนในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาหลายประการ ผู้เรียนจำนวนมากมองว่าการเขียนเป็นเรื่องยาก น่าเบื่อ และเต็มไปด้วยความวิตกกังวล (Flower & Hayes, 1981) พวกเขามักขาดกลยุทธ์ในการสร้างสรรค์งานเขียน ทำให้งานเขียนขาดความคิดริเริ่ม เนื้อหาไม่เป็นระบบ และมีข้อบกพร่องทางภาษาอยู่บ่อยครั้ง

ปัญหาดังกล่าวส่วนหนึ่งมีรากฐานมาจากการจัดการเรียนการสอนเขียนแบบดั้งเดิมที่เรียกว่า "แนวทางการสอนเขียนแบบเน้นผลผลิต" (Product–Based Approach) ซึ่งมุ่งเน้นที่ผลงานสำเร็จรูปชิ้นสุดท้ายเป็นหลัก ผู้สอนมักมอบหัวข้อให้ผู้เรียนเขียนและส่งงานในครั้งเดียว จากนั้นผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจแก้ข้อผิดพลาดและให้คะแนน แนวทางนี้มักละเลยกระบวนการทางความคิดที่เกิดขึ้นระหว่างการเขียน ทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจงานเขียนที่ดีเกิดขึ้นได้อย่างไร พวกเขามองว่าการเขียนคือการ "ทำข้อสอบ" ที่มีถูกมีผิด มากกว่าจะเป็นกระบวนการสำรวจและค้นพบความคิดของตนเอง (Sommers, 1980)

ด้วยเหตุนี้ นักการศึกษาและนักวิชาการด้านการสอนเขียนจึงได้เสนอทางเลือกใหม่ที่เรียกว่า "แนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ" (Process–Based Writing Approach) ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1970 โดยมีนักคิดคนสำคัญอย่าง Janet Emig, Donald Murray, และ Peter Elbow เป็นผู้บุกเบิก แนวทางนี้เปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการมองการเขียนเป็นการสร้าง "ผลิตภัณฑ์" ไปสู่การมองการเขียนในฐานะ "กระบวนการ" ที่เกิดซ้ำและวนกลับไปมา (Recursive) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้

วางแผน, ร่าง, ปรับปรุง, และแก้ไขงานของตนหลายครั้งก่อนจะได้ผลงานฉบับสมบูรณ์ ปรัชญานี้เชื่อว่าทุกคนสามารถเป็นนักเขียนที่ดีได้ หากได้รับการชี้แนะผ่านกระบวนการที่ถูกต้อง

บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งที่จะสำรวจและสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการอย่างลึกซึ้ง เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของผู้เรียนให้มีคุณภาพและสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเขียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของบทความ

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการของแนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ
2. เพื่อวิเคราะห์ขั้นตอนและเทคนิคการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความตามแนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้และการประเมินผลสำหรับผู้สอนในการพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของผู้เรียน

ขอบเขตของบทความ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการเชิงปริทัศน์ (Review Article) ที่มุ่งเน้นการรวบรวม สังเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ ทั้งของนักวิชาการต่างประเทศและในประเทศไทย เพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ที่สมบูรณ์และนำเสนอแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้สอน

การทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อแนวทางการพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้แนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ จำเป็นต้องทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของการเขียนเรียงความ

การเขียนเรียงความ คือ รูปแบบการเขียนร้อยแก้วที่ผู้เขียนนำเสนอความคิด ความรู้ หรือทัศนะต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างมีระบบ ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป (ทศนา ชนมณี, 2560) หัวใจสำคัญของเรียงความที่ดีไม่ได้ขึ้นอยู่กับความถูกต้องทางไวยากรณ์ แต่ยังรวมถึงความชัดเจนของประเด็นหลัก (Thesis Statement) การให้เหตุผลสนับสนุนที่หนักแน่น และการเรียบเรียงเนื้อหาอย่างมีเอกภาพและสัมพันธภาพ



ความสำคัญของการเขียนเรียงความนั้นมีมากกว่าการเป็นเพียงแบบฝึกหัดในชั้นเรียน แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking Skills) กล่าวคือ ผู้เขียนต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล, สังเคราะห์ความคิดที่หลากหลาย, และประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลเพื่อสร้างเป็นข้อโต้แย้งของตนเอง (วิภาวรรณ พิณิจ, 2562) ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นและการทำงานในโลกยุคปัจจุบัน

2. เปรียบเทียบแนวทางการสอนเขียน: แบบเน้นผลผลิต (Product) และแบบเน้นกระบวนการ (Process)

เพื่อทำความเข้าใจคุณค่าของแนวทางแบบเน้นกระบวนการ การเปรียบเทียบกับแนวทางดั้งเดิมจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบแนวทางการสอนเขียนแบบเน้นผลผลิตและแบบเน้นกระบวนการ

ประเด็นเปรียบเทียบ	แนวทางการสอนเขียนแบบเน้นผลผลิต (Product-Based Approach)	แนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ (Process-Based Approach)
ปรัชญาหลัก	งานเขียนที่ดีเกิดจากการเลียนแบบต้นแบบที่ถูกต้อง	งานเขียนที่ดีเกิดจากกระบวนการค้นพบและพัฒนาความคิด
จุดเน้น	ผลงานเขียนฉบับสมบูรณ์ (Final Product)	กระบวนการและขั้นตอนในการเขียน (Writing Process)
บทบาทผู้สอน	ผู้พิพากษา, ผู้ตรวจแก้ข้อผิดพลาด (Judge, Corrector)	ผู้อำนวยความสะดวก, ผู้ให้คำปรึกษา (Facilitator, Coach)
บทบาทผู้เรียน	ผู้รับความรู้, ผู้ปฏิบัติตามคำสั่ง (Passive Receiver)	ผู้สร้างสรรค์งาน, ผู้ตัดสินใจ (Active Writer, Decision-maker)
การประเมิน	การให้คะแนนจากผลงานชิ้นสุดท้าย มักเน้นที่ความถูกต้องของภาษา	ประเมินทั้งกระบวนการและผลงาน (เช่น แฟ้มสะสมงาน, การมีส่วนร่วม) ใช้เกณฑ์การประเมิน (Rubrics) ที่หลากหลาย
กิจกรรมหลัก	การวิเคราะห์แบบอย่าง, การฝึกฝนตามโครงสร้าง, การเขียนส่งครั้งเดียว	การระดมสมอง, การทำโครงร่าง, การเขียนร่าง, การวิจารณ์งานเพื่อน, การแก้ไข

(ดัดแปลงจาก Raimes, 1983)

จากตารางจะเห็นได้ว่าแนวทางแบบเน้นกระบวนการได้เปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของการสอนเขียนไปอย่างสิ้นเชิง โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนในฐานะ "ผู้เขียน" ที่มีความคิดและเสียงเป็นของตนเอง

3. รากฐานทางความคิดและปรัชญาของแนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ

แนวคิดนี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเลื่อนลอย แต่มีรากฐานมาจากการวิจัยและการศึกษาที่สำคัญหลายชิ้นในช่วงทศวรรษ 1970–1980

Janet Emig (1971) ในงานวิจัยคลาสสิกเรื่อง "The Composing Processes of Twelfth Graders" ถือเป็นผู้บุกเบิกคนสำคัญ เธอได้ศึกษากระบวนการคิดของนักเรียนขณะเขียนโดยใช้วิธีการคิดดัง (Think-aloud Protocol) และพบว่า การเขียนไม่ใช่กระบวนการที่เป็นเส้นตรง (Linear) แต่เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เกิดซ้ำ วนกลับไปมา (Recursive) ผู้เขียนจะมีการวางแผน, ร่าง, และทบทวนความคิดสลับกันไปตลอดกระบวนการ งานของ Emig ได้ท้าทายความเชื่อเดิม ๆ และเปิดประตูสู่การศึกษา "กระบวนการ" เขียนอย่างจริงจัง

Donald Murray (1982) ซึ่งมักได้รับการยกย่องว่าเป็น "บิดาแห่งการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ" ได้สรุปปรัชญาสำคัญไว้ในบทความ "Teaching Writing as a Process Not Product" เขากล่าวว่า "การเขียนคือการเขียนใหม่" (Writing is rewriting) ซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (Revision) Murray เสนอว่าผู้สอนควรมองนักเรียนในฐานะนักเขียนฝึกหัด และชั้นเรียนควรเป็นเสมือน "ห้องปฏิบัติการของนักเขียน" (Writer's Workshop) ที่ซึ่งผู้เรียนสามารถทดลอง, ล้มเหลว, และเรียนรู้จากกระบวนการเขียนได้อย่างปลอดภัย

Peter Elbow (1973) ในหนังสือ "Writing Without Teachers" ได้นำเสนอเทคนิคที่ทรงพลังอย่าง "การเขียนอย่างอิสระ" (Freewriting) ซึ่งสนับสนุนให้ผู้เขียนเขียนอย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องกังวลเรื่องความถูกต้องของภาษาหรือโครงสร้าง เพื่อปลดปล่อยความคิดที่ถูกปิดกั้นและค้นหา "แก่นของความคิด" (Center of Gravity) ที่แท้จริงของตนเอง แนวคิดของ Elbow ช่วยลดความกลัวหน้ากระดาษที่ว่างเปล่า (Fear of the blank page) และส่งเสริม "เสียง" (Voice) ที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้เขียน

Nancy Sommers (1980) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบกลยุทธ์การปรับปรุงแก้ไข (Revision Strategies) ระหว่างนักเขียนมือใหม่ (นักศึกษา) และนักเขียนผู้มีประสบการณ์ (นักเขียนอาชีพ) และพบความแตกต่างที่สำคัญ นักเขียนมือใหม่มักมองว่าการแก้ไขคือการ "ตรวจคำผิด" หรือเปลี่ยนคำศัพท์เล็กๆ น้อยๆ ในขณะที่นักเขียนผู้มีประสบการณ์มองการแก้ไขเป็นการ "มองใหม่" (Re-seeing) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง, ประเด็นหลัก, และมุมมองของงานเขียนทั้งหมด การค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า



ผู้สอนจำเป็นต้องสอนกลยุทธ์การปรับปรุงแก้ไขในระดับ "มหภาค" (Global Revision) ไม่ใช่แค่ระดับ "จุลภาค" (Local Revision)

ขั้นตอนของการเขียนแบบเน้นกระบวนการ (The Stages of the Writing Process)

แม้ว่านักวิชาการจะนำเสนอรายละเอียดที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยทั่วไปแล้ว แนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน ซึ่งไม่ได้เรียงลำดับเป็นเส้นตรงอย่างตายตัว แต่สามารถเกิดขึ้นสลับไปมาได้ตามธรรมชาติของการเขียน

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการเขียน (Pre-writing / Invention)

นี่คือขั้นตอนของการ "ค้นหาและรวบรวมความคิด" ก่อนที่จะลงมือเขียนเป็นประโยคหรือย่อหน้าอย่างจริงจัง เป้าหมายคือการสำรวจหัวข้อ, กำหนดประเด็น, และวางแผนโครงสร้างของงานเขียน เทคนิคที่นิยมใช้ในขั้นตอนนี้ ได้แก่

การระดมสมอง (Brainstorming) การจดทุกความคิดที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อออกมาให้มากที่สุด โดยยังไม่ตัดสินว่าดีหรือไม่ดี อาจทำเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม

การเขียนอย่างอิสระ (Freewriting) ตามแนวคิดของ Peter Elbow คือการเขียนต่อเนื่องโดยไม่หยุดเป็นเวลา 5-10 นาที เพื่อให้ความคิดล้นไหลออกมา

การทำแผนที่ความคิด (Mind Mapping / Clustering) การเขียนหัวข้อหลักไว้ตรงกลางแล้วโยงเส้นไปยังความคิดย่อย ๆ ที่เกี่ยวข้อง ช่วยให้เห็นภาพรวมและความเชื่อมโยงของข้อมูล

การทำโครงเรื่อง (Outlining) การจัดลำดับความคิดที่ได้จากการระดมสมองให้เป็นระบบ โดยกำหนดว่าอะไรคือประเด็นหลัก อะไรคือประเด็นย่อย และจะเรียงลำดับการนำเสนออย่างไร

ขั้นตอนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยลดอาการ "เขียนไม่ออก" (Writer's Block) และทำให้ผู้เขียนมีทิศทางที่ชัดเจนก่อนเริ่มลงมือเขียนร่างจริง

ขั้นตอนที่ 2 การลงมือเขียนร่าง (Drafting)

ขั้นตอนนี้คือการเปลี่ยนความคิดและโครงเรื่องให้กลายเป็นงานเขียนฉบับร่าง (First Draft) เป้าหมายหลักของขั้นตอนนี้คือ การถ่ายทอดความคิดลงบนกระดาษให้ได้มากที่สุด โดยยังไม่ต้องกังวลเรื่องความสมบูรณ์แบบของภาษา, การสะกดคำ, หรือเครื่องหมายวรรคตอน Donald Murray (1982) เรียกขั้นตอนนี้ว่า "ร่างแห่งการค้นพบ" (Discovery Draft) เพราะบ่อยครั้งที่ผู้เขียนจะค้นพบความคิดใหม่ๆ หรือมุมมองที่เปลี่ยนไปในระหว่างที่กำลังเขียน

ผู้สอนควรเน้นย้ำกับผู้เรียนว่าร่างแรกไม่จำเป็นต้องสมบูรณ์แบบ และสนับสนุนให้พวกเขาเขียนอย่างรวดเร็วเพื่อรักษาโมเมนตัมของความคิด การหยุดเพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กๆ น้อยๆ ในขั้นตอนนี้อาจขัดขวางกระบวนการสร้างสรรค์ได้

ขั้นตอนที่ 3 การปรับปรุงแก้ไข (Revising)

ขั้นตอนนี้คือหัวใจสำคัญของแนวทางการเขียนแบบเน้นกระบวนการ และเป็นขั้นตอนที่นักเขียนมือใหม่มักจะละเลยมากที่สุด การปรับปรุงแก้ไขไม่ใช่การตรวจคำผิด แต่เป็นการ "มองใหม่" (Re-seeing) เพื่อพัฒนางานเขียนในระดับมหภาค (Global/Macro-level) โดยพิจารณาในประเด็นต่างๆ ดังนี้ (Sommers, 1980)

ความคิดและเนื้อหา (Ideas and Content) ประเด็นหลักชัดเจนหรือไม่? มีเหตุผลและหลักฐานสนับสนุนเพียงพอหรือไม่? เนื้อหาน่าสนใจและตรงกับวัตถุประสงค์หรือไม่?

การจัดลำดับ (Organization) โครงสร้างของเรียงความ (คำนำ, เนื้อเรื่อง, สรุป) สมเหตุสมผลหรือไม่? การเรียงลำดับย่อหน้าเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีเหตุผลหรือไม่?

เอกภาพและสัมพันธภาพ (Unity and Coherence) ทุกส่วนของงานเขียนสอดคล้องกับประเด็นหลักหรือไม่? มีการใช้คำเชื่อม (Transitions) เพื่อให้การอ่านสลื่นไหลหรือไม่?

กลุ่มผู้อ่าน (Audience) งานเขียนนี้เหมาะสมกับผู้อ่านเป้าหมายหรือไม่? ใช้ภาษาและน้ำเสียงที่เหมาะสมหรือไม่?

กิจกรรมสำคัญในขั้นตอนนี้คือ การวิจารณ์งานของเพื่อน (Peer Review / Peer Response) ซึ่งผู้เรียนจะได้แลกเปลี่ยนงานเขียนร่างของตนกับเพื่อน และให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) แก่กันโดยใช้แบบประเมินหรือคำถามชี้นำที่ผู้สอนเตรียมไว้ กิจกรรมนี้ไม่เพียงช่วยให้ผู้เขียนได้รับมุมมองใหม่ๆ เกี่ยวกับงานของตน แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของผู้ให้คำวิจารณ์อีกด้วย นอกจากนี้ การประชุมรายบุคคลระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน (Teacher-Student Conference) ก็เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการให้คำแนะนำเชิงลึกและเป็นรายบุคคล

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจทาน (Editing / Proofreading)

หลังจากที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาและโครงสร้างในภาพรวมแล้ว ขั้นตอนนี้จะมุ่งเน้นไปที่ความถูกต้องในระดับจุลภาค (Local/Micro-level) หรือที่เรียกว่า "ความเรียบร้อยของงานเขียน"



(Surface Features) เป้าหมายคือการขัดเกลางานเขียนให้พร้อมสำหรับการนำเสนอ โดยตรวจสอบในประเด็นต่อไปนี้

การสะกดคำ (Spelling)

ไวยากรณ์และโครงสร้างประโยค (Grammar and Sentence Structure)

เครื่องหมายวรรคตอน (Punctuation)

การเลือกใช้คำ (Word Choice)

รูปแบบการพิมพ์ (Formatting)

เทคนิคที่ช่วยในการตรวจทาน เช่น การอ่านออกเสียง, การอ่านงานเขียนจากหลังมาหน้า, หรือการให้เพื่อนช่วยอ่านเพื่อหาข้อผิดพลาดที่ตนเองอาจมองข้ามไป

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอหรือเผยแพร่ (Publishing / Sharing)

ขั้นตอนสุดท้ายนี้คือการนำผลงานที่ผ่านการขัดเกลาอย่างดีแล้วไปสู่สายตาของผู้อ่าน การเผยแพร่ทำให้การเขียนมีความหมายและมีเป้าหมายที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นเพียงการบ้านที่ส่งให้ครูตรวจ การเผยแพร่สามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ เช่น

การอ่านผลงานให้เพื่อนในชั้นเรียนฟัง

การจัดทำเป็นหนังสือเล่มเล็กของห้องเรียน

การส่งไปตีพิมพ์ในวารสารของโรงเรียน

การเผยแพร่บนบล็อก (Blog) หรือเว็บไซต์ของห้องเรียน

ขั้นตอนนี้ช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้เขียน และทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของ "ชุมชนนักเขียน" (Community of Writers)

แนวทางการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความ (Practical Applications)

การนำทฤษฎีการเขียนแบบเน้นกระบวนการไปสู่การปฏิบัติในชั้นเรียนจำเป็นต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน โดยผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บรรยายมาเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมและผู้อำนวยความสะดวก ต่อไปนี้คือแนวทางการประยุกต์ใช้ในแต่ละขั้นตอน

1. การออกแบบกิจกรรมในชั้นเรียน

ขั้นที่ 1 การเตรียมการเขียน (Pre-writing)

กิจกรรม "สถานีระดมความคิด" (Brainstorming Stations)

วิธีการ แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย ๆ และจัดสถานีตามเทคนิคการเตรียมการเขียนต่างๆ เช่น สถานีแผนที่ความคิด, สถานีเขียนอิสระ, สถานีรายการคำถาม (5W1H: Who, What, Where, When, Why, How) ให้แต่ละกลุ่มหมุนเวียนไปตามสถานีเพื่อรวบรวมความคิดเกี่ยวกับหัวข้อเรียงความที่กำหนด

บทบาทผู้สอน เดินสังเกตการณ์, กระตุ้นให้เกิดความคิด, และให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนติดขัด

ขั้นที่ 2 การลงมือเขียนร่าง (Drafting)

กิจกรรม "ชั่วโมงเขียนเงียบ" (Quiet Drafting Hour)

วิธีการ จัดสรรเวลาในคาบเรียน (เช่น 30-40 นาที) ให้นักเรียนทุกคนได้มีสมาธิในการลงมือเขียนร่างแรก โดยเน้นย้ำว่าเป้าหมายคือการเขียนให้ได้เนื้อหามากที่สุด ไม่ต้องกังวลเรื่องความผิดพลาด ผู้สอนอาจเปิดเพลงบรรเลงเบาๆ เพื่อสร้างบรรยากาศ

บทบาทผู้สอน เป็นต้นแบบโดยการลงมือเขียนไปพร้อมกับนักเรียน, ไม่เข้าไปรบกวนสมาธิของนักเรียน ยกเว้นกรณีที่นักเรียนต้องการความช่วยเหลือจริง ๆ

ขั้นที่ 3 การปรับปรุงแก้ไข (Revising)

กิจกรรม "วงวิจารณ์สร้างสรรค์" (Constructive Peer Review Circle)

วิธีการ ให้นักเรียนจับคู่หรือกลุ่ม 3-4 คน แลกเปลี่ยนงานเขียนร่างกัน ผู้สอนเตรียม "แบบฟอร์มให้ข้อมูลป้อนกลับ" ที่มีคำถามชี้นำในเชิงมหภาค เช่น "ประเด็นหลักของผู้เขียนคืออะไร?" "ย่อหน้าใดที่น่าสนใจที่สุด เพราะอะไร?" "ส่วนไหนที่อ่านแล้วยังสับสน?" เน้นการให้คำชมก่อน (Praise) แล้วตามด้วยคำถาม (Question) และข้อเสนอแนะ (Suggestion)

บทบาทผู้สอน อธิบายกติกาและเป้าหมายของการวิจารณ์, สาธิตวิธีการให้ข้อมูลป้อนกลับที่ดี, และดูแลให้การสนทนาเป็นไปอย่างสร้างสรรค์

ขั้นที่ 4 การตรวจทาน (Editing)

กิจกรรม "คลินิกตรวจแก้ภาษา" (Editing Clinic)



วิธีการ จัดกิจกรรมเป็นฐานการเรียนรู้ โดยแต่ละฐานเน้นทักษะการตรวจแก้ที่ต่างกัน เช่น ฐานตรวจการสะกดคำ, ฐานตรวจเครื่องหมายวรรคตอน, ฐานตรวจโครงสร้างประโยค อาจให้นักเรียนใช้ปากกาสีต่างกันในการตรวจแก้แต่ละประเด็น

บทบาทผู้สอน ทำหน้าที่เป็น "ผู้เชี่ยวชาญ" ประจำคลินิก ให้คำปรึกษาในประเด็นที่นักเรียนยังมีข้อสงสัย

ขั้นที่ 5 การนำเสนอหรือเผยแพร่ (Publishing)

กิจกรรม "เทศกาลงานเขียน" (Writing Festival)

วิธีการ จัดกิจกรรมในรูปแบบนิทรรศการ ให้นักเรียนนำผลงานเรียงความฉบับสมบูรณ์มาจัดแสดงบนบอร์ด หรือจัด "มุมนักเขียน" (Author's Corner) ให้นักเรียนที่อาสาสมัครได้อ่านผลงานของตนเองให้เพื่อนๆ และครูฟัง อาจเชิญผู้ปกครองหรือนักเรียนชั้นอื่นมาร่วมชมผลงานด้วย

บทบาทผู้สอน เป็นผู้จัดงาน, ผู้ให้กำลังใจ, และร่วมเฉลิมฉลองความสำเร็จของนักเรียน

2. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป

การสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการเรียนรู้อาจให้เกิดการปรับเปลี่ยนบทบาทครั้งสำคัญ

บทบาทผู้สอน จากเดิมที่เป็น "ผู้ประเมิน" (Evaluator) และผู้คุมอำนาจในชั้นเรียนแต่เพียงผู้เดียว จะต้องเปลี่ยนมาเป็น "ผู้อำนวยความสะดวก" (Facilitator), "ผู้ให้คำปรึกษา" (Coach/Advisor), และ "ผู้เรียนรู้ร่วมกัน" (Co-learner) ผู้สอนจะต้องสร้างบรรยากาศที่ไว้วางใจ ซึ่งนักเรียนกล้าที่จะเสี่ยงและแบ่งปันงานเขียนที่ยังไม่สมบูรณ์ของตน

บทบาทผู้เรียน จากเดิมที่เป็น "ผู้รับ" (Recipient) ที่รอรับความรู้และคำสั่งจากครู จะต้องเปลี่ยนมาเป็น "ผู้เขียนที่กระตือรือร้น" (Active Writer) ที่เป็นเจ้าของงานเขียนและความคิดของตนเอง ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ที่จะตัดสินใจ, แก้ปัญหา, และรับผิดชอบต่อการพัฒนางานเขียนของตนเอง รวมถึงเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

3. แนวทางการประเมินผลที่สอดคล้องกับแนวทางเน้นกระบวนการ

การประเมินผลไม่ควรจำกัดอยู่แค่การให้คะแนนงานเขียนชิ้นสุดท้าย แต่ควรสะท้อนปรัชญาที่ให้ความสำคัญกับ "กระบวนการ" ด้วย แนวทางการประเมินที่เหมาะสม ได้แก่

การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) ให้นักเรียนรวบรวมงานเขียนตลอดทั้งภาคเรียนไว้ในแฟ้มสะสมงาน ซึ่งอาจประกอบด้วย

แผนที่ความคิด หรือโครงเรื่อง (จากขั้น Pre-writing)

งานเขียนร่างฉบับแรก (First Draft) ที่มีร่องรอยการแก้ไข

แบบฟอร์มการวิจารณ์งานของเพื่อน (Peer Review Sheet)

งานเขียนฉบับสมบูรณ์ (Final Version)

บทสะท้อนการเรียนรู้ (Reflection Paper) ที่นักเรียนเขียนอธิบายว่าได้เรียนรู้
อะไรจากกระบวนการเขียนชิ้นนั้นๆ

การประเมินจากแฟ้มสะสมงานช่วยให้ผู้สอนเห็นพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน
และส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักประเมินตนเอง (Self-assessment)

การใช้เกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics)

ผู้สอนควรสร้างและชี้แจงเกณฑ์การให้คะแนนอย่างชัดเจนก่อนที่นักเรียนจะเริ่มเขียน
Rubric ที่ดีควรแยกประเมินในมิติต่างๆ เช่น เนื้อหาและความคิดสร้างสรรค์, การจัดลำดับ, การใช้ภาษา
, และกลไกทางภาษา (การสะกดคำ, วรรคตอน)

การใช้ Rubric ทำให้การประเมินมีความโปร่งใสและเป็นรูปธรรม นักเรียนจะเข้าใจว่า
งานเขียนที่ดีมีลักษณะอย่างไร และจะพัฒนางานของตนเองในด้านใด

การให้คะแนนการมีส่วนร่วมในกระบวนการ

ผู้สอนอาจพิจารณาให้คะแนนสำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การระดม
สมอง, การให้ข้อมูลป้อนกลับแก่เพื่อนอย่างสร้างสรรค์, และการปรับปรุงแก้ไขงานตามข้อเสนอแนะ

วิธีนี้เป็นการส่งสัญญาณให้นักเรียนเห็นว่า "ความพยายาม" และ "กระบวนการ" ก็ม
ีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า "ผลลัพธ์"

สรุปและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

1. สรุปผลการศึกษา

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า แนวทางการสอนเขียน
แบบเน้นกระบวนการ (Process-Based Writing Approach) เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพสูงในการ
พัฒนาทักษะการเขียนเรียงความและทักษะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การเปลี่ยนมุมมอง
จากการให้ความสำคัญกับ "ผลผลิต" (Product) ที่สมบูรณ์แบบเพียงอย่างเดียว มาสู่การให้ความสำคัญ
กับ "กระบวนการ" (Process) ที่ผู้เรียนใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนางานเขียนของตนเอง แนวทางนี้



ประกอบด้วยขั้นตอนที่เชื่อมโยงและเกิดซ้ำได้ (Recursive) 5 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการเขียน, การลงมือเขียนร่าง, การปรับปรุงแก้ไข, การตรวจทาน, และการนำเสนอเผยแพร่

การประยุกต์ใช้แนวทางนี้ในชั้นเรียนส่งผลดีหลายประการ

1. ด้านผู้เรียน ช่วยลดความวิตกกังวลในการเขียน, เสริมสร้างความมั่นใจ, พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา, ส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านกิจกรรมการวิจารณ์งาน, และสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเขียนในฐานะเครื่องมือแห่งการค้นพบตนเอง
2. ด้านผู้สอน เปลี่ยนบทบาทจากผู้พิพากษามาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้ให้คำปรึกษา ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้เรียน และได้เห็นพัฒนาการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน
3. ด้านผลงานเขียน งานเขียนที่ผ่านกระบวนการเหล่านี้มักจะมีเนื้อหาที่ลุ่มลึก, มีโครงสร้างที่เป็นระบบ, และมีความสมบูรณ์มากกว่างานเขียนที่ทำเสร็จในครั้งเดียว

2. การอภิปรายผล

แม้ว่าแนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการจะมีข้อดีมากมายดังที่กล่าวมา แต่การนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จก็มีความท้าทายอยู่เช่นกัน ประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายเพิ่มเติมมีดังนี้

ประเด็นด้านเวลาและการบริหารจัดการชั้นเรียน แนวทางนี้ใช้เวลามากกว่าการสอนแบบดั้งเดิมอย่างเห็นได้ชัด การที่นักเรียนจะต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ หลายครั้ง ตั้งแต่การร่างไปจนถึงการแก้ไข อาจไม่สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรที่จำกัดด้วยเวลา ผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการจัดการเวลาอย่างรัดกุม อาจต้องมีการปรับลดจำนวนชิ้นงานลง แต่เพิ่มความลุ่มลึกในแต่ละชิ้นงานแทน ดังที่ Donald Graves (1983) ได้เสนอแนะไว้ว่า การเขียนงานที่มีคุณภาพเพียงไม่กี่ชิ้น ย่อมดีกว่าการผลิตงานที่ไม่มีคุณภาพออกมาจำนวนมาก

ประเด็นด้านทักษะของผู้สอน การสอนแบบเน้นกระบวนการเรียกร้องทักษะจากผู้สอนสูงกว่าเดิม ผู้สอนไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้ด้านภาษา แต่ยังต้องมีทักษะในการตั้งคำถามชี้แนะ, การให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงสร้างสรรค์, และการบริหารจัดการกิจกรรมกลุ่ม (เช่น Peer Review) ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งทักษะเหล่านี้อาจต้องอาศัยการฝึกอบรมและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นด้านการยอมรับของผู้เรียน ผู้เรียนบางคนที่คุ้นเคยกับการเรียนแบบดั้งเดิม (ครูบอก-นักเรียนทำ) อาจรู้สึกไม่คุ้นชินและต่อต้านแนวทางที่ให้อิสระและความรับผิดชอบแก่ตนเองมากขึ้นในช่วงแรก พวกเขาอาจไม่เห็นความสำคัญของการเขียนร่างหลายๆ ฉบับ หรือรู้สึกอึดอัดใจที่จะต้อง

ให้เพื่อนวิจารณ์งานของตน ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจและค่อยๆ ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในชั้นเรียนให้เป็น "ชุมชนแห่งการเรียนรู้" ที่ปลอดภัยและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความท้าทายดังกล่าว แต่คุณค่าที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ในการสอนเขียนนั้นมีน้ำหนักมากกว่าอย่างยิ่ง การนำแนวทางนี้มาปรับใช้ในบริบทการศึกษาไทยจะช่วยแก้ปัญหา "การเขียนตามคำสั่ง" และส่งเสริมให้ผู้เรียนกลายเป็น "นักเขียน" ที่คิดเป็น ทำเป็น และสามารถใช้การเขียนเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

จากผลการศึกษาและการอภิปรายผลข้างต้น บทความนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปพัฒนาต่อยอดในมิติต่างๆ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการบริหารสถานศึกษา

1. **การปรับปรุงหลักสูตร** ผู้มีส่วนกำหนดนโยบายด้านการศึกษาควรพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรการสอนภาษาไทยให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยลดการเน้นปริมาณชิ้นงาน และเพิ่มการเน้นคุณภาพของกระบวนการเรียนรู้การเขียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนตามแนวทางเน้นกระบวนการได้อย่างเต็มที่

2. **การพัฒนาวิชาชีพครู** ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) อย่างสม่ำเสมอในหัวข้อการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ, เทคนิคการให้ข้อมูลป้อนกลับ, และการประเมินตามสภาพจริง เพื่อสร้างความมั่นใจและพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้แก่ผู้สอน

3. **การสนับสนุนทรัพยากร** สถานศึกษาควรสนับสนุนทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การจัดหาสื่อเทคโนโลยีสำหรับการเขียนร่วมกัน (เช่น Google Docs), การสร้างพื้นที่หรือมุมให้นักเขียนในห้องสมุด, และการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดพิมพ์ผลงานของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอนเพื่อการนำไปใช้

1. **เริ่มต้นจากสิ่งเล็ก ๆ (Start Small)** ผู้สอนที่ยังไม่คุ้นเคยกับแนวทางนี้ สามารถเริ่มต้นโดยการทดลองนำกระบวนการบางขั้นตอนไปใช้กับหนึ่งหน่วยการเรียนรู้ก่อน เช่น เริ่มจากการเพิ่มกิจกรรม Peer Review เข้าไปในคาบเรียน หรือทดลองใช้แฟ้มสะสมงานกับงานเขียนเพียงหนึ่งชิ้น



2. สร้างวัฒนธรรมในชั้นเรียน ผู้สอนควรใช้เวลาในช่วงต้นภาคเรียนเพื่อสร้างข้อตกลงและบรรยากาศของ "ชุมชนนักเขียน" ที่เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและให้เกียรติซึ่งกันและกัน เพื่อให้นักเรียนกล้าที่จะแบ่งปันและรับฟังความคิดเห็น

3. เป็นต้นแบบที่ดี (Be a Model) ผู้สอนควรแสดงให้เห็นว่าตนเองก็เป็นนักเขียนคนหนึ่งเช่นกัน โดยอาจแบ่งปันกระบวนการเขียนของตนเอง, รางงานเขียนไปพร้อมกับนักเรียน, หรือนำงานเขียนของตนเองมาให้นักเรียนช่วยวิจารณ์ ซึ่งจะช่วยเหลือระยะห่างระหว่างครูกับนักเรียน และสร้างแรงบันดาลใจได้เป็นอย่างดี

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ควรมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อศึกษาผลของการใช้แนวทางการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการในบริบทของห้องเรียนไทยในระดับชั้นต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์และพัฒนาเป็นรูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนไทย

2. การวิจัยเปรียบเทียบ ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิภาพระหว่างการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการกับการสอนแบบดั้งเดิม โดยวัดผลทั้งในด้านคุณภาพของงานเขียน, ทักษะการเขียน, และความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์

3. การวิจัยด้านการบูรณาการเทคโนโลยี ควรมีการศึกษาถึงบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศ (เช่น แพลตฟอร์มการเขียนออนไลน์, โปรแกรมช่วยตรวจไวยากรณ์) ในการสนับสนุนแต่ละขั้นตอนของกระบวนการเขียน เพื่อพัฒนาแนวทางการสอนที่ทันสมัยและตอบสนองต่อผู้เรียนในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- ทิตนา แชมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 21). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2560). เทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา. โอเดียนสโตร์.
- วิภาวรรณ พินิจ. (2562). การสอนเขียนภาษาไทย: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สิริวรรณ ศรีพหล. (2559). การพัฒนารูปแบบการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้แนวการสอนแบบเน้นกระบวนการและเทคนิคแผนผังความคิดสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 18(3), 115–127.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจจรา ชิวโชติ. (2555). การสอนเขียนภาษาอังกฤษแบบเน้นกระบวนการ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 31(5), 183–192.
- Elbow, P. (1973). *Writing without teachers*. Oxford University Press.
- Emig, J. (1971). *The composing processes of twelfth graders*. National Council of Teachers of English.
- Flower, L., & Hayes, J. R. (1981). A cognitive process theory of writing. *College Composition and Communication*, 32(4), 365–387.
- Graves, D. H. (1983). *Writing: Teachers and children at work*. Heinemann Educational Books.
- Murray, D. M. (1982). Teaching writing as a process not product. In T. R. Donovan & B. W. McClelland (Eds.), *Eight approaches to teaching composition* (pp. 3–17). National Council of Teachers of English.
- Raimes, A. (1983). *Techniques in teaching writing*. Oxford University Press.
- Sommers, N. (1980). Revision strategies of student writers and experienced adult writers. *College Composition and Communication*, 31(4), 378–388.
- Zamel, V. (1982). Writing: The process of discovering meaning. *TESOL Quarterly*, 16(2), 195–209.